६. मधमाशी

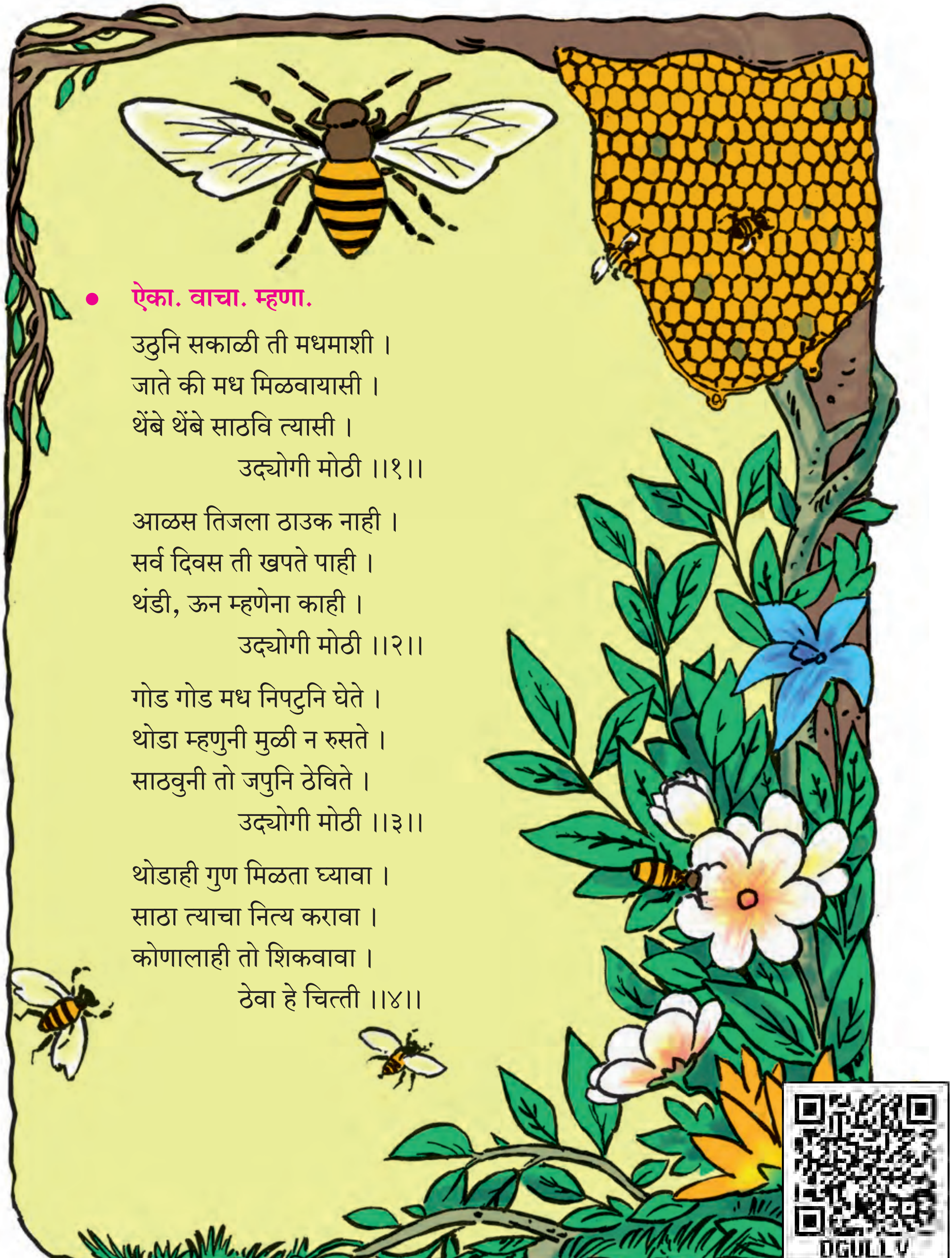

- **ऐका. वाचा. म्हणा.**

उठुनि सकाळी ती मधमाशी ।
जाते की मध मिळवायासी ।
थेंबे थेंबे साठवि त्यासी ।
उद्योगी मोठी ।।१।।

आळस तिजला ठाउक नाही ।
सर्व दिवस ती खपते पाही ।
थंडी, ऊन म्हणेना काही ।
उद्योगी मोठी ।।२।।

गोड गोड मध निपटुनि घेते ।
थोडा म्हणुनी मुळी न रुसते ।
साठवुनी तो जपुनि ठेविते ।
उद्योगी मोठी ।।३।।

थोडाही गुण मिळता घ्यावा ।
साठा त्याचा नित्य करावा ।
कोणालाही तो शिकवावा ।
ठेवा हे चित्ती ।।४।।

DGULLV

मधमाशी सकाळी उठल्यापासून कामात मग्न असते. थंडी, ऊन यांची पर्वा न करता थेंब थेंब मध गोळा करून साठवते. मधमाशीचा 'उद्योगप्रियता' हा गुण आपण घ्यावा, तसेच ज्याच्याकडून जो गुण घेता येईल, त्या गुणांचा आपण अंगीकार करावा, असा संदेश प्रस्तुत कवितेतून दिला आहे.

शब्दार्थ : तिजला – तिला. **खपते** – कष्ट करते. **निपटुनि घेणे** – पूर्णपणे काढून घेणे. **साठा** – संग्रह.

स्वाध्याय

प्र. १. खालील प्रश्नांची एक–दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

(अ) सकाळी उठल्यावर मधमाशी काय करते ?

(आ) मधमाशीला आळस ठाऊक नाही, असे का म्हटले आहे ?

(इ) मधमाशी मधाची साठवण कोणत्या प्रकारे करते ?

(ई) मधमाशीपासून आपण कोणता बोध घ्यायला पाहिजे ?

प्र. २. खाली दिलेल्या वाक्याशी संबंधित मुद्दे पाठाच्या आधारे लिहा.

मधमाशीची काम करण्याची पद्धत

प्र. ३. कुटुंबातील मोठ्या व्यक्तींकडून मधाच्या उपयोगांविषयी अधिक माहिती मिळवा.

प्र. ४. निसर्गातील खालील घटकांकडून तुम्ही कोणता गुण घ्याल, ते लिहा.

(१) नदी (२) मुंगी (३) सूर्य (४) चंद्र (५) पर्वत (६) वृक्ष

खेळूया शब्दांशी.

(अ) खालील यादीतून दिलेल्या शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

निरुद्योगी, अवगुण, आळशी, दुर्गुण

(अ) उद्योगी (आ) गुण

(आ) खालील शब्दांत काही अंक लपले आहेत ते शोधा. लिहा.

उदा., साठवणे–साठ.

विचार, एकर, सातपुते, चाळीसगाव, नितीन, आठवडा, सहाण, पाचपुते, नऊवारी.

(इ) खालील शब्दांपासून अर्थपूर्ण शब्द बनवा.

उदा., मामशीध – मधमाशी

(१) सावणठ (२) ऊठाक (३) सळीका

प्रकल्प :

मधमाशी, मुंगी, फुलपाखरू या कीटकांची चित्रे मिळवा. त्यांचा संग्रह करा.

सुविचार

- **जीवन फुलासारखे असू द्या; पण ध्येय मधमाशीप्रमाणे ठेवा.**
- **यशासाठी कष्ट करत राहणे, हाच एकमेव श्रेष्ठ मार्ग आहे.**

हे करून पाहूया.

नारळाची एक मोठी रिकामी करवंटी घ्या. तिला स्वच्छ करा. करवंटीच्या आतील बाजूस तुम्हांला आवडेल तो रंग द्या. रंग सुकू द्या. सुतळीचे किंवा रिबिनीचे समान लांबीचे तीन तुकडे घ्या. त्या तीन तुकड्यांची आपण केसांची वेणी घालतो तशी घट्ट वेणी घाला. अशा अनेक वेण्या बनवा. तुम्ही रंगीबेरंगी वेण्या बनवल्या तरी चालतील. करवंटीला बाहेरून फेविकोल लावा. त्याच्यावर त्या वेण्या गोलाकार चिकटवा. दोन्ही हातांनी चिकटवलेल्या वेण्यांवर दाब द्या म्हणजे त्या वेण्या करवंटीवर घट्ट बसतील.

तुम्ही बनवलेल्या सुतळीच्या किंवा रिबिनीच्या तीन वेण्या अशा निवडा, ज्या खूप लांबसडक आहेत. त्यांतील एक-एक वेणी घेऊन ती करवंटीला तळापासून वरपर्यंत एका सरळ रेषेत चिकटवा. अशा तीनही वेण्या तीन बाजूंनी चिकटवा आणि चिकटवून शिल्लक राहिलेला वेण्यांचा भाग एकत्र करा. तिन्ही वेण्यांची टोके एकत्र बांधून अडकवण्यासाठी गोलाकार हूक तयार करा. मणी, टिकल्या, काचा, कागदाचे रंगीत वेगवेगळ्या आकारांचे तुकडे अशा वस्तूंनी करवंटीच्या पृष्ठभागाची सजावट करा. तयार झालेली वस्तू घरात कुठेही टांगा. झाले आपले हँगिंग होल्डर तयार! त्यात तुम्ही तुमच्या आवडीच्या छोट्या छोट्या वस्तू ठेवू शकता.

आपण समजून घेऊया.

- **खालील परिच्छेद वाचा.**

शाळा सुटताच मुले शाळे<u>बाहेर</u> आली. शाळेच्या फाटका<u>समोर</u> काही मुलांचे पालक उभे होते. रस्त्या<u>वर</u> वाहनांची गर्दी होती. मुलां<u>साठी</u> वाहने थांबली. मुलांनी रस्ता ओलांडला.

वरील अधोरेखित शब्द स्वतंत्र नाहीत. बाहेर, समोर, वर, साठी हे शब्द अनुक्रमे शाळा, फाटक, रस्ता, मुले या शब्दांना जोडून आले आहेत, म्हणून ही **शब्दयोगी अव्यये** आहेत. आता, पूर्वी, नंतर, पर्यंत, आत, मागे, शिवाय हीदेखील शब्दयोगी अव्यये आहेत.

जेव्हा शब्दयोगी अव्यये नाम किंवा सर्वनाम यांना जोडून येतात, तेव्हा नामाच्या किंवा सर्वनामाच्या मूळ रूपात बदल होतो. अशा शब्दांना सामान्यरूप म्हणतात. उदा., शाळा-शाळेत, फाटक-फाटकात, रस्ता-रस्त्याला, मुले-मुलांना.

लक्षात ठेवा : शब्दयोगी अव्यय व क्रियाविशेषण अव्यय यांत फरक आहे.

शिक्षकांसाठी : विद्यार्थ्यांना शब्दयोगी अव्ययांची विविध उदाहरणे देऊन अधिक सराव करून घ्यावा. तसेच वेगवेगळ्या टाकाऊ वस्तूंपासून विविध कल्पक वस्तू तयार करून घ्याव्या. त्याबाबतचे अनुभव विद्यार्थ्यांकडून वर्गात सादर करुन घ्यावे.